

КЊИЖЕВНИ ЛЕГАТИ
У ИНСТИТУЦИЈАМА КУЛТУРЕ,
СТАЛНЕ КЊИЖЕВНО-МЕМОРИЈАЛНЕ ПОСТАВКЕ
И ЗАДУЖБИНЕ У СРБИЈИ:
САДАШЊОСТ И ПЕРСПЕКТИВА

NATIONAL LIBRARY "RADE DRAINAC" PROKUPLJE

**LITERARY LEGACIES
IN CULTURAL INSTITUTIONS,
PERMANENT LITERARY-MEMORIAL
EXHIBITIONS AND FOUNDATIONS IN SERBIA:
PRESENT AND PERSPECTIVE
Proceedings**

Edited by
Goran Maksimović, PhD

Prokuplje 2021

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „РАДЕ ДРАИНАЦ”, ПРОКУПЉЕ

**КЊИЖЕВНИ ЛЕГАТИ
У ИНСТИТУЦИЈАМА КУЛТУРЕ,
СТАЛНЕ КЊИЖЕВНО-МЕМОРИЈАЛНЕ
ПОСТАВКЕ И ЗАДУЖБИНЕ У СРБИЈИ:
САДАШЊОСТ И ПЕРСПЕКТИВА**
Зборник радова

Приредио
Проф. др Горан Максимовић

Прокупље 2021

КЊИЖЕВНИ ЛЕГАТИ У ИНСТИТУЦИЈАМА КУЛТУРЕ,
СТАЛНЕ КЊИЖЕВНО-МЕМОРИЈАЛНЕ ПОСТАВКЕ
И ЗАДУЖБИНЕ У СРБИЈИ: САДАШЊОСТ И ПЕРСПЕКТИВА

Зборник радова

Прокупље, 2021

Приредио

Проф. др Горан Максимовић

Уређивачки одбор

Драган Огњановић (Народна библиотека „Раде Драинац”, Прокупље)

Галина Васиљевна Алексејева/Галина Васиљевна Алексеева
(ИКОМ; Универзитет у Канади)

Гордана Ђилас (Библиотека Матице српске)

Др Дејан Вукићевић (Народна библиотека Србије)

Доц. др Мирјана Бојанић Ђирковић (Универзитет у Нишу)

Рецензенти

Проф. др Горан Максимовић (Универзитет у Нишу)

Проф. др Душко Певуља (Универзитет у Бањој Луци)

Издавач

Народна библиотека „Раде Драинац” Прокупље

За издавача

Драган Огњановић

Лектура и коректура

Марија Шапић

УДК

Марија Шапић

Техничка припрема

Миле Ж. Ранђеловић

Дизајн корица

Иван Мишић

Штампа

„Свет принта”, Ниш

Тираж

500 примерака

ISBN 978-86-86781-29-1

САДРЖАЈ

Горан Максимовић УЛОГА И ЗНАЧЕЊА КЊИЖЕВНИХ ЛЕГАТА.....	9
Галина Василъевна Алексева ЯСНОПОЛЯНСКАЯ БИБЛИОТЕКА Л. Н. ТОЛСТОГО КАК ЧАСТЬ ВСЕМИРНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ ЮНЕСКО	15
Galina Alekseeva TOLSTOY'S PERSONAL LIBRARY AS A PART OF THE UNESCO WORLD DOCUMENTARY HERITAGE (MOW).....	24
Александра Антић, Јасмина Кнежевић ЛЕГАТ ДРАГАНА МИНИНЧИЋА ЦИГА У ВРАЊСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ	25
Aleksandra Antić, Jasmina Knežević LEGACY OF DRAGAN MININČIĆ SIGA IN THE VRANJE LIBRARY	31
Маја М. Аћимовић ЛЕГАТ ПРОФЕСОРА ДР ЈОРДАНА П. ИЛИЋА НА ПРАВОСЛАВНОМ БОГОСЛОВСКОМ ФАКУЛТЕТУ	33
Maја M. Aćimović LEGACY COLLECTION OF PROFESSOR JORDAN P. ILIĆ AT THE FACULTY OF ORTHODOX THEOLOGY	41
Јелена Богдановић МУЗЕОЛОШКА ЕКСПОЗИЦИЈА КЊИЖЕВНЕ ЗАОСТАВШТИНЕ СТЕВАНА СРЕМЦА И БРАНКА МИЉКОВИЋА	43
Jelena Bogdanović MUSEOLOGICAL EXPOSITION OF LITERARY LEGACY OF STEVAN SREMAC AND BRANKO MILJKOVIĆ	51
Данијела М. Божичковић Радуловић, Зорка А. Стојановић, Радица Ж. Павловић УМЕТНИЧКЕ СЛИКЕ ЖИВАНА МАРКОВИЋА У БИБЛИОТЕЦИ „СРБОЉУБ МИТИЋ” У МАЛОМ ЦРНИЋУ	53
Danijela M. Božičković Radulović, Zorka A. Stojanović, Radica Ž. Pavlović ART PICTURES BY ŽIVAN MARKOVIĆ IN THE LIBRARY “SRBOLJUB MITIĆ” IN MALO CRNIĆE	60

Сања Бундало, Мирјана Томашевић ЗАОСТАВШТИНА ДР ЈОВАНА ХАЏИ-ВАСИЉЕВИЋА НА ЗАВИЧАЈНОМ ОДЕЉЕЊУ ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ „БОРА СТАНКОВИЋ” У ВРАЊУ КАО ОСНОВА ЗА БУДУЋУ СТАЛНУ КЊИЖЕВНО-МЕМОРИЈАЛНУ ПОСТАВКУ	63
Sanja Bundalo, Mirjana Tomašević PH.D. JOVAN HADŽI-VASILJEVIĆ’S LEGACY TO THE LOCAL HISTORY DEPARTMENT OF THE PUBLIC LIBRARY “BORA STANKOVIĆ” IN VRANJE AS A CORNERSTONE FOR THE FUTURE PERMANENT LITERARY MEMORIAL COLLECTION.....	70
Небојша Гашић ЛЕГАТИ КУРШУМЛИЈСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ФУНКЦИЈИ ТУРИСТИЧКОГ БРЕНДИРАЊА МЕСТА	73
Nebojša Gašić LIBRARY LEGACIES IN KURŠUMLIJA TO SERVE AS TOWN’S TOURISM BRANDING	81
Марија Љ. Ивановић, Миланка П. Бабић Вукадинов КЊИЖЕВНИ ЛЕГАТИ У БИБЛИОТЕЦИ ГРАДА БЕОГРАДА	85
Marija Lj. Ivanović, Milanka P. Babić Vukadinov LITERARY LEGACIES IN THE BELGRADE CITY LIBRARY	95
Ксенија В. Илић ЛЕГАТ БРАНКА ЛАЗИЋА У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ „ЂУРА ЈАКШИЋ” У ПЕТРОВЦУ НА МЛАВИ.....	97
Ksenija V. Ilić LEGACY OF BRANKO LAZIĆ AT THE PUBLIC LIBRARY “ЂУРА ЈАКШИЋ” IN PETROVAC NA MLAVI.....	102
Олга Јечменица ЛЕГАТИ У БИБЛИОТЕЦИ „МИЛУТИН БОЈИЋ”	105
Olga Ječmenica LEGACIES IN THE LIBRARY “MILUTIN VOJIĆ”	110
Александра С. Јовановић РУКОПИСНО ОДЕЉЕЊЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ КРОЗ ОДАБРАНУ АРХИВСКУ ГРАЂУ ВЕЉКА ПЕТРОВИЋА	113
Aleksandra S. Jovanović MANUSCRIPT DEPARTMENT OF MATICA SRPSKA THROUGH SELECTED ARCHIVAL MATERIALS OF VEJJKO PETROVIĆ.....	131

Милица Д. Миленковић ПЕСНИЧКИ ЛЕГАТ ГОРДАНЕ ТОДОРОВИЋ	133
Milica D. Milenković POETIC LEGACY OF GORDANA TODOROVIĆ	142
Јован Младеновић ПРЕПИСКА ДР ДУШАНА З. МИЛАЧИЋА, БРАНИМИРА ЋОСИЋА И РАДЕТА ДРАИНАЦА / ЕПИСТОЛАР ЗА КЊИЖЕВНУ БИОГРАФИЈУ /	143
Jovan Mladenović CORRESPONDENCE OF DR DUŠAN Z. MILAČIĆ, BRANIMIR ĆOSIĆ AND RADE DRAINAC / EPISTOLARY FOR LITERARY BIOGRAPHY /	170
Ђорђе Нешић ДЈЕЛАТНОСТ КУЛТУРНОГ И НАУЧНОГ ЦЕНТРА „МИЛУТИН МИЛАНКОВИЋ” У ДАЉУ	173
Đorđe Nešić THE ACTIVITY OF THE CULTURAL AND SCIENTIFIC CENTER “MILUTIN MILANKOVIĆ” IN DALJ.....	185
Драган Огњановић КЊИЖЕВНО-МЕМОРИЈАЛНА ПОСТАВКА „РАДЕ ДРАИНАЦ” У ПРОКУПЉУ	187
Dragan Ognjanović LITERARY-MEMORIAL SETTING "RADE DRAINAC" IN PROKUPLJE	200
Ивана Ј. Петковић БИБЛИОТЕКЕ ЦЕЛИНЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „СТЕВАН СРЕМАЦ” У НИШУ	201
Ivana J. Petković LIBRARY COLLECTIONS OF “STEVAN SREMAC” PUBLIC LIBRARY IN NIŠ	213
Вера Ц. Петровић, Јелена Н. Смаилагић КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ЗАДУЖБИНЕ ВОЈИСЛАВА М. ЈОВАНОВИЋА МАРАМБОА.....	217
Vera C. Petrović, Jelena N. Smailagić UNIVERSITY LIBRARY “SVETOZAR MARKOVIĆ” IN BELGRADE OWNER OF THE LEGACY OF VOJISLAV M. JOVANOVIĆ MARAMBO	227

Наташа Симић, Бранкица Костић ЛЕГАТ ЂОРЂА ЛЕКИЋА – ПРВИ ЛЕГАТ У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ ГРАЧАНИЦА.....	229
Nataša Simić, Brankica Kostić THE LEGACY OF ĐORĐE LEKIĆ – THE FIRST LEGACY TO THE NATIONAL LIBRARY OF GRAČANICA	234
Јелена Стошић, Мирјана Војанић Ћирковић ДИГИТАЛИЗОВАНИ ЛЕГАТИ У СРБИЈИ: САДАШЊОСТ И ПЕРСПЕКТИВА	235
Jelena Stošić, Mirjana Voјanić Ćirković DIGITALIZED LEGACIES IN SERBIA: THE PRESENT AND FUTURE PERSPECTIVES.....	251

Јелена Стошић (1984–)
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Департман за србистику
jelena.stosic@filfak.ni.ac.rs

УДК 004.9:008
930.85:004.9(497.11)

Мирјана Бојанић Ћирковић (1985–)
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Департман за србистику
mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

ДИГИТАЛИЗОВАНИ ЛЕГАТИ У СРБИЈИ: САДАШЊОСТ И ПЕРСПЕКТИВА

Сажетак: Видећи дигитализацију легата као један од примарних циљева установа заштите у садашњости и перспективи, рад истражује на који начин и у ком обиму су дати циљеви остварени у оквиру делатности јавних библиотека, архива и високошколских установа у Републици Србији. Уводни део рада појашњава значај дигитализације легата у друштвеном, културном и научном контексту и уводи читаоца у дијахронију дигитализације националне баштине у правном смислу и у пракси. Средишњи део рада доноси преглед фондова свих дигитализованих легата установа заштите које су предмет истраживања. Завршни део рада указује на потребу даље дигитализације легата и њену перспективу у нашој земљи.

Кључне речи: дигитализација, легат, установа заштите, наука, образовање

Увод

Реч *легат* се у речнику дефинише као „завештање, оставштина; опоруком одређена свота новца или друга имовина која се завештава, оставља означеном лицу или установи (на уживање, односно на употребу)” (Вујанић и др. 2007: 631). У библиотекарству *легат* се дефинише као „део или целокупна оставштина дата у наслеђе неком лицу или институцији, који иначе, по закону, не би имали право на то наслеђе” (Мирчов 2004: 11). „Сам појам легат је вишезначан, а каткад се не прави јасна дистинкција међу појмовима легат и библиотека целина, те такве чињенице могу утицати на неправилно схватање обима и значења, као и на третман легата.” (Арбутина 2016: 20) Значај легата често превазилази оквире приватног и друштвеног живота једне личности, односно њене индивидуалне делатности дајући

шири увид у културне, историјске, политичке и друге околности у којима се дата личност формирала.

„Активни живот” легата почиње у установи која се стара о очувању грађе, представљању/промовисању и која омогућава истраживање фонда одређеној групи корисника. „По месту чувања, легати се могу поделити на оне у културним установама (музејима, библиотекама, архивима) и легате смештене по вољи оставиоца у куће или станове (галерије, спомен-собе и сл.)” (Арбутина 2016: 20) Без обзира на установу заштите која у свом власништву има легат, њена легаторска делатност увек је културно-научно-уметничка.

Дигитализација у савременом друштву несумњиво представља најсавременији вид очувања културног богатства, те је дигитализација културне баштине Републике Србије постала један од приоритета Министарства културе Републике Србије. Дигитализација легата тековина је савременог друштва која је подједнако релевантна у погледу очувања грађе легата и у домену његовог коришћења и отварања фонда широј групи корисника. Од 2011. године, када је Радна група Министарства сачинила први правилник о дигитализацији културне баштине, покушаји налажења системског решења за дигитализацију, односно регулисања овог процеса законским путем нису успевали све до 2017. године, када је Правилник први пут усвојен у Скупштини Републике Србије, односно до 2018, када је Правилник ступио на снагу. Процес дигитализације књижевних легата, тачније ближи услови дигитализације, задаци, послови и стандарди регулисани су Правилником о ближим условима за дигитализацију културног наслеђа Републике Србије (*Sl. glasnik RS*, br. 76/2018).

Дигитализација легата обухвата следеће етапе¹:

- 1) одређивање приоритета дигитализације;
- 2) израду планова и програма дигитализације;
- 3) одабир и припрема културних добара и пратеће документације за процес дигитализације;
- 4) формирање дигиталног записа;
- 5) унос дигиталног записа и припадајућих метаподатака у информациони систем;
- 6) управљање дигитализованим културним наслеђем;
- 7) контролу квалитета дигиталних објеката;
- 8) чување дигитализованог културног наслеђа;
- 9) обезбеђивање доступности дигитализованог културног наслеђа.²

¹ О фазама у процесу дигитализације библиотечке грађе, хардверској опреми за реализацију дигитализације грађе, софтверској подршци неопходној за спровођење процеса дигитализације, софтверу за представљање дигитализоване библиотечке грађе на интернету, процесу скенирања грађе, формату и обради слика, дуготрајном чувању дигиталних копија, обуци запослених и искуствима в. Ацић 2013: 52–62.

² Нав. према Правилнику о ближим условима за дигитализацију културног наслеђа Републике Србије (*Sl. glasnik RS*, br. 76/2018).

Имајући у виду да дигитализација књижевних (и других) легата захтева одређене финансијске и људске ресурсе, установа заштите у оквиру свог годишњег плана и програма рада утврђује план и програм дигитализације и пројектује финансијска средства. Како установа заштите наведени план често спроводи уз финансијску подршку министарства надлежног за послове културе у оквиру послова дигитализације културног наслеђа, Министарство одређује приоритете и обим дигитализације према одређеним критеријумима, међу којима су најважнији значај датог културног добра и стање, односно ниво његове очуваности и постојаност његовог медија. Иако међу последњим критеријумима, сагласност носилаца ауторских права је важна етапа у процесу дигитализације грађе књижевних легата.

Установе заштите које могу вршити дигитализацију грађе јесу: музеј, завод, архив, библиотека и кинотека. Свака од наведених институција је под управом следећих инстанци: Историјског музеја Србије, Републичког завода за заштиту споменика културе, Архива Србије, Народне библиотеке Србије, Југословенске кинотеке. Дигитализација легата може бити и исход одређеног пројекта, а као пример наводимо пројекат „Дигитални легат” Математичког факултета у Београду.

Према наведеном правилнику, библиотека је једна од установа којој може бити поверена улога дигитализације културног наслеђа ради његове заштите и дуготрајног чувања, а са циљем обезбеђивања доступности информација, омогућавања размене података између установа заштите, промоције и представљања културног наслеђа.³ С обзиром на то да је у Републици Србији регистровано стотину седамдесет јавних библиотека, сходно теми дигитализације легата од прворазредног значаја је истраживање овог корпуса установа заштите. Библиотеке могу да садрже рукописну, стару и ретку књигу, књиге штампане на српском и страним језицима, као и периодичку, фотографије, објављене или необјављене радове у рукопису, а неретко и личне предмете, уметнине и др. (в. Мирчов 2004: 13). Оно што нас је највише занимало јесте у којој мери су ове библиотеке дигитализоване и доступне у електронском облику на сајтовима (дигиталних) библиотека у Србији.

Уз библиотеке, у раду је истражено и тридесет и осам архива регистрованих на простору Републике Србије. Процесу дигитализације архива прикључене су и одређене високошколске установе у нашој земљи, те ће и њихови дигитализовани фондови бити предмет нашег разматрања.

Опсежније истраживање услова и процеса дигитализације легата у Србији налазимо у одељцима „Дигитални садржаји” и „Практична упутства за дигитализацију легата” докторске дисертације Наде Арбутине под називом *Легат у Библиотеци*. Арбутина (2016: 127, 129–130) је истакла закључке о значају и улози библиотека у цивилизацијском току свеколике

³ Сви дигитализовани легати у јавним библиотекама, архивима, музејима и високошколским установама Републике Србије, који су били предмет овог рада, имају отворен приступ корисницима.

дигитализације: „Дигитализација је садашњост и будућност свих делова и типова библиотека. Легате као необновљиве библиотечке збирке, било да су похрањени у оквирима завичајних одељења, било да се налазе као самосталне збирке или у другим збиркама библиотеке, без имало двоумљења можемо сврстати у најзначајнији материјал при избору грађе за дигитализацију. Овај процес пребацавања у друге форме у случају легата, и уопштено културне баштине, на најбољи начин спаја класичне видове библиотечко-информационе грађе и савремене трендове библиотечког деловања.” О будућности легата, те између осталог и о њиховој дигитализацији, писала је Јадранка Божић (2019: 216–257) у одељку „Елементи стратегије за будућност легата у Републици Србији” докторске дисертације *Легати у културној политици Републике Србије*. На примеру дигитализације легата Божић (2019: 24) закључује да „Укључивање баштине у живот заједнице и савременог друштва културну политику све више усмерава на међуресорну, међусекторску и међуминистарску сарадњу између културе, просвете, туризма и других ресора унутар јавног, приватног и невладиног сектора.”

Дигитализација књижевних легата РС у дијахронији

Национални центар за дигитализацију покренут је 2002. године са циљем формирања конзорцијума водећих домаћих културних и истраживачких институција укључених у дигитализацију наслеђа. До 2021. године конзорцијум је укључивао Математички институт САНУ, Математички факултет у Београду, Народну библиотеку Србије, Народни музеј из Београда, Археолошки институт, Архив Србије, Републички завод за заштиту споменика културе у Београду и Југословенску кинотеку. Уједно, наведене институције су оснивачи Центра. Сарадња наведених институција подразумева координацију рада и проток идеја међу установама које се баве дигитализацијом, усаглашавање стратегија и приоритета пројеката дигитализације, праћење светских стандарда и њихова имплементација на нивоу Републике Србије, стручну обраду, чување и презентацију националног културно-научног наслеђа, процес дигитализације националне баштине и припрему планова миграције дигитализованих података.⁴ Поред активности Центра које подразумевају сарадњу са другим установама и развој стандарда у области дигитализације наслеђа, Центар организује годишње националне конференције о новим технологијама и стандардима дигитализације националне баштине⁵, а научне резултате публикује у међународном часопису *Преглед НЦД-а* (на енглеском језику), чије су свеске за 2015. и 2016. годину доступне на сајту Центра. Центар остварује међународну сарадњу са Иницијативом за дигитализацију у југоисточној

⁴ Подаци су преузети са сајта <http://www.ncd.org.rs/>.

⁵ Национални центар за дигитализацију био је организатор или суорганизатор више од двадесет националних и међународних научних конференција.

Европи (SEEDI) и координира следећим пројектима: *Електронски каталог непокретних споменика културе у Србији*, *Дигитална Народна библиотека Србије*, *Развој стандарда за дигитализацију, рачунарско архивирање и рестаурацију културно-историјских добара*, *Дигитализација и презентација средњовековних српских манастира* (пројекта који подржава УНЕСКО), *Виртуелна библиотека*, *Дигитализација културне баштине*, *Громанов албум фотографија 1876–1878*, *Старе карте, гравуре и фотографије из збирке Музеја града Београда*, *Снимак и анализа стања у установама културе у Србији и предлог стратегије дигитализације националне баштине*, *Сакрални објекти Топлице*, *Viminasium*, *Југословенски национални комитет Међународног савета музеја (YU ICOM)*.

Дигитализацији легата у Републици Србији значајно је допринео пројекат „Дигитални легати” Математичког факултета Универзитета у Београду.⁶ Пројекат је покренут децембра 2014, са циљем „да се широј јавности учини приступачнијом велика заоставштина најзначајнијих српских математичара из даље и ближе прошлости.” [1] Конципирани као скуп од неколико веб локација посвећених појединим научницима, дигитални легати Математичког факултета обједињени су на веб-адреси <http://legati.matf.bg.ac.rs/>. Списак легата дигитализованих у оквиру овог пројекта последњи пут је ажуриран 2019. године. О циљевима пројекта и софтверским могућностима опширно је писала Николина Вукша Поповић (2015: 65–71) у раду *Another Look on Digital Legacies*, а наведено је илустровала примером дигитализације легата физичара, математичара и академика САНУ Антона Билимовића.

Дигитализацији легата посредно је допринео и регионални пројекат „Дигитални грађанин” који је 2019. године покренула Народна библиотека Србије у сарадњи са Институтом за иновативност и развој младих из Загреб, чији је циљ оснаживање локалних заједница и припремање за савремене изазове тржишта рада, знања и компетенција, а „доступност нове технологије и едукације требало би да превлада отклон према савременим технологијама и учини их доступним за све категорије становништва.”⁷ Пројекат подразумева и донацију микробит рачунара спакованих као књига које ће библиотеке моћи да изнајмљују грађанству или да их користе за спровођење бесплатних радионица у библиотекама, образовним установама и другим јавним просторима. Пројекту је до сада приступило двадесет библиотека са територије Републике Србије. Укупан број библиотека учесника у региону је стотину седамдесет.

Рад о дигитализованим легатима употпуњујемо истицањем значаја Удружења „Адлигат”, у оснивању усмереном на очување и презентовање „Библиотеке Лазић”, а касније делатности проширене ка формирању Дома легата који у овом тренутку броји више од тридесет целих библиотека зна-

⁶ Пројекат ИИИ 44006-9, Министарство за просвету, науку и технолошки развој.

⁷ <https://biblioteka-prijepolje.rs/2019/01/18/пројект-дигитални-грађанин>, 28. 1. 2021.

чајних српских интелектуалаца и породичних библиотека.⁸ Иако за сада нема дигиталне легате, „Адлигат” грађу легата о којима се стара представља кроз изложбе, о којима редовно и благовремено информиса кориснике путем сајта. Такође, „Адлигат” корисницима пружа детаљне информације о фонду свих легата у његовом власништву. Део грађе „Адлигата” у дигиталном облику доступан је на страници Википедије посвећеној датој одредници (<https://sr.wikipedia.org/sr-ec/>).

Иако у одређеном смислу, превазилази оквире наше теме, у контексту дигитализације грађе легата са циљем очувања и промовисања историје, традиције и културе сваке од стотину педесет општина Србије, уз истицање њиховог подједнаког доприноса друштвеном и привредном развоју Србије, важна је мисија Фондације „Српски легат”, која своје резултате редовно публикује на сајту <http://www.srpskilegat.rs>. Сматрајући да сваки појединац на свој, јединствен начин може допринети остваривању циљева овог удружења/фондације, на сајту Српског легата перманентно је отворен позив за слање фотографија, докумената или других артефаката од историјског и културолошког значаја. Уз богату галерију, речнике и каталоге, Српски легат је руководилац више пројеката: „Српски великани”, „Упознај своје порекло”, „Да се не заборави” и јединственог пројекта „Легат за децу”.

Преглед фондова дигитализованих легата у РС

Дигитализовани легати у јавним библиотекама

Библиотека града Београда стара се о три врсте књижевно-меморијалних збирки – о библиотеци целина Катарине Амброзић, спомен-збирци Мирољуба Тодоровића и легату Милорада Павића (у стварању). „Прве две настале су када су ’легатори’ поклонили своју оставштину Библиотеци града Београда, а трећа је формирана по тестаментарном завештању књижевника, на основу ког је Извршни савет Скупштине града Београда донео закључак да се усвоји ’понула академика проф. Милорада Павића, књижевника из Београда да Град Београд прихвати легат.’” (Ивановић, Бабић Вукадинов 2021, у штампи) На сајту Библиотеке града Београда налази се податак о томе да се највећи део збирке картографске грађе, која броји око 200 картографских докумената, заснива на поклону Ристе и Радмиле Аћимовић,⁹ а дигитализовано је свега 13 карата и планова.

Библиотека града Београда као централна библиотека огранака у четрнаест београдских градских општина¹⁰, може се убројати у библиотеке које су на неки начин укључене у процес дигитализације легата, а несумњиво у свеколике активности којима се књижевна грађа чини доступнијом

⁸ Више информација налази се на сајту <https://adligat.rs/legat/o-domu-legata/>.

⁹ <http://www.bgb.rs/index.php/2011-11-14-20-58-35/z-vic-n-d-lj-nj> (10. 2. 2021).

¹⁰ Подаци са сајта: https://www.nb.rs/for_librarians/directory.php.

широј популацији читалаца, односно рецепијената. У оквиру пројеката, Библиотека града Београда излагала је грађу Легата Милорада Павића, која је и виртуелним посетиоцима сајта Библиотеке доступна под одредницом „Изложба Милорада Павића”.¹¹ Важно је поменути да ова библиотека континуирано ради на имплементирању литературе у свакодневицу, што потврђују пројекти „Библиотека на плажи” (2005), „Трамвај звани књига” поводом 50. Сајма књига у Београду, „Тврђава културе – калемегданско културно лето” (2006) и акција „Негујмо српски језик” у сарадњи са Секретаријатом за културу и Филолошким факултетом Универзитета у Београду.¹²

Библиотека „Милутин Бојић” у Београду у оквиру одељка Репозиторијум дигиталне библиотеке садржи дигиталну колекцију песника Милутина Бојића, која се састоји од његових рукописа, писама, објављених књига, књига из личне библиотеке, новинских чланака. Овај дигитализовани легат настао је на основу песникове заоставштине која се чува у породици његовог синовца Мирка Бојића, као и на основу грађе доступне у Народној библиотеци Србије, Архиву Србије и Архиву САНУ.¹³ У истој библиотеци у одељку дигиталне библиотеке насловљеном Бојићевци налази се легат Михаила Миљковића, који садржи рукописе, фото, видео и аудио архиву, као и књиге са посветом, а такође и легат у настајању Растка Јевтовића, који засад садржи само једну књигу.

На сајту Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, која има завидне резултате у процесу дигитализације грађе, нарочито у оквиру пројекта *Europeana Newspapers*, нема експлицитно наведених дигитализованих легата. Једини податак до кога смо дошли јесте да је прва дигитализована рукописна збирка обухватала рукописе из заоставштине Исидоре Секулић.¹⁴

Матична библиотека „Љубомир Ненадовић” у Ваљеву на свом сајту посебно наводи две легатске збирке које поседује, али оне, нажалост, нису дигитализоване. Реч је о легату професора Радослава Павловића и специјалној збирци Десанке Максимовић¹⁵, чије би садржаје и те како требало учинити доступним у дигиталном формату.¹⁶ Исти је случај и са Градском библиотеком Вршац, која поседује легат Ервина Мареша и легат Сенише

¹¹ <http://www.bgb.rs/index.php/2011-11-14-21-00-27/2020-02-21-11-32-47> (9. 2. 2021)

¹² У вези са наведеним интенцијама од важности је и повезивање Библиотеке „Вук Караџић” у Пријеполу са Неуропсихијатријским одељењем болнице Чаир које се огледа у формирању Стационарног пункта Инфобуса са читаоницом који располаже одабраним насловима књига, мултимедијалним издањима и некњижном грађом и у служби је различитих облика групног и социотерапијског рада са пацијентима. Ово је први огранак јавне библиотеке у болницама Злагиборског округа и један од ретких у Србији. Инфобус је опремљен савременом рачунарском и аудио-визуелном опремом. Опширније в. <https://biblioteka-prijepolje.rs>.

¹³ <https://milutinbojic.digitalna.rs/> (11. 2. 2021).

¹⁴ <http://www.unilib.rs/sadrzaji/digitalna-biblioteka/> (10. 2. 2021).

¹⁵ Легат Десанке Максимовић налази се у поседу Задужбине Десанке Максимовић, на чијем сајту је доступан одређени број писама и понека њена песма у дигитализованој форми (в. <http://zdm.nb.rs/pages/zaostavstina.htm> (11. 2. 2021)).

¹⁶ <http://www.maticnabiblioteka-va.org.rs/legati.htm> (11. 2. 2021).

Јанкулова, који још увек нису дигитализовани; Народном библиотеком „Др Ђорђе Натошевић” у Инђији; Народном библиотеком „Радоје Домановић” у Лесковцу и др.

Легат нашег истакнутог сликара и графичара Миодрага Нагорног у поседу је Завичајног одељења Народне библиотеке „Десанка Максимовић” у Власотинцу. У оквиру дигиталне библиотеке нису доступне дигитализоване верзије његових цртежа и графика, али су дигитализовани каталози у којима је представљен његов стваралачки опус.

Народна библиотека „Вук Караџић” у Крагујевцу у оквиру пројекта „Заштита и промоција књижевног и културног идентитета Шумадије и града Крагујевца” Министарства културе, информисања и информационог друштва учествује у дигитализацији библиотечке грађе од 1. септембра 2011. године. Од тада до данас дигитализовано је преко 12.000 страна грађе из Завичајног фонда.¹⁷ У оквиру дигиталне библиотеке налази се и одељак о легатима, који, нажалост, садржи само једну књигу без објашњења зашто је подведена под легате.

Народна библиотека „Стеван Сремац” у Нишу је 2016. године започела реализацију пројекта „Дигитализација за будућност”, усмереног на убрзање и унапређење процеса дигитализације и развој нових услуга за кориснике. Данас се може истаћи велики допринос и значај дигитализоване библиотеке Стевана Сремца у оквиру колекције Књиге дигиталне библиотеке Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Нишу. У овој колекцији налази се 68 дигитализованих књига (на српском језику и на страним језицима) из библиотеке једног од наших најпознатијих књижевника, који је својим стваралаштвом задужио Ниш и Нишлије.

Народна библиотека „Ђура Јакшић” у Петровцу на Млави захваљујући пројекту „Дигитализација књижевног дела проф. Бранка Лазића Манаса”, који је подржало Министарство културе и информисања, започела је процес дигитализације књижне грађе Завичајног фонда библиотеке, наводећи да је у њеној перспективи дигитализација Завичајног фонда приоритет јер непосредно доприноси промовисању културне и историјске вредности тога краја. У дигитализованом легату проф. Бранка Лазића Манаса заступљене су његове књиге и фотографије (у припреми).

Библиотека „Вук Караџић” у Пријепољу захваљујући пројекту „Европа за културу, култура за Европу” формирала је и опремила своју Дигиталну библиотеку током 2017. и 2018. године. Иако у свом поседу има два легата (Оливера Минића и Бранка Зејака¹⁸), као и две поклон збирке (Мухамеда Челебића и Миодрага Драгише Радовића), наведена библиотека нарочиту пажњу посвећује дигитализацији штампе „као свеобухватном и

¹⁷ <http://nbkg.rs/digital.html#digital1> (11. 2. 2021).

¹⁸ Илустровани чланак о Легату Бранка Зејака доступан је на сајту Библиотеке (<https://biblioteka-prijepolje.rs/wp-content/uploads/2018/12/Bibliofil-Zejak.pdf>).

аутентичном извору информација о овом крају”.¹⁹ Поред дигитализованих бројева листова *Санџак, Рашка, Нови Санџак, Полимље / Глас Полимља*, ова дигитална библиотека садржи и дигитализоване рукописе и фото-грађу.

Народна библиотека „Раде Драинац” у Прокупљу 2012. године реализовала је пројекат „Дигитална колекција Драинац” којим су посетиоцима сајта библиотеке учињена доступним прва издања Драинчевих књига. Ова дигитална колекција садржи и „Виртуелну изложбу Драинац”, богату фотографијама и рукописима из Драинчеве заоставштине. До 2019. године дигитализован фонд ове библиотеке обогаћен је збиркама разгледница Прокупља и плаката.

Народна библиотека „Јефимија” у Трстенику укључена је у процес дигитализације легата. Одељак „Дигитална библиотека”, у сегменту завичајног фонда установе садржи Уметничку колекцију од преко 250 ликовних радова, а највећи део ове дигитализоване збирке чини „Легат ЕД Трстеник – Завичајни уметници”, поклон синдиката „Електродистрибуције” и „Поклон-збирка слика М. Мартеновића”, завичајног сликара. Ова хетерогена уметничка колекција и у материјалном и у дигиталном облику употпуњена је поклон-збирком цртежа завичајних уметника („Портрети писаца савремене српске прозе”), као и разним уметничким радовима које је библиотека сакупила поклоном или откупом. У истом одељку о дигитализованој грађи посетиоци сајта могу наћи и следеће рукописе: *Пчеларски дневник Стојана Антића, Летопис цркве великодреновачке, Ратни дневник Светозара Золе Катунца* (1. и 2. део), те разноврсну фото и видео документацију формирану захваљујући трстеничким колекционарима (Банету Бабићу Пекинцу), просветним радницима и завичајним ауторима. Вредне пажње су и колекције и албуми у власништву старих трстеничких породица и појединаца које су захваљујући изузетној сарадњи мештана Трстеника и библиотеке „Јефимија”, те посвећености радника ове установе, вредно сведочанство о јавном и приватном животу прошлог века у општини Трстеник. У „Дигиталној библиотеци” установе „Јефимија” налазе се и разгледнице Трстеника и Љубостиње до 1945. године и након ње. Изузетна сарадња ове библиотеке са другим установама општине Трстеник, те високошколским установама у Србији сведочи о изузетној важности Народне библиотеке „Јефимија” ван регионалног оквира земље и имплицира да у перспективи читаоци могу очекивати обогаћивање постојећих дигиталних фондова и проширење новим.

Народна библиотека „Стојан Трумић” у Тителу садржи дигитализовану спомен-галерију завичајног уметника по којем је добила име, а чија је збирка слика и цртежа вољом аутора поклоњена Граду Тителу. Збирка сликара Стојана Трумића деценијама се увећавала захваљујући поклонима и откупима, те данас броји шест стотина шеснаест уметничких дела. Грађа / уметничка заоставштина Стојана Трумића обогаћена је сликарским предметима за личну употребу, признањима и сликаревом личном библиотеком. Део грађе

¹⁹ <https://biblioteka-prijepolje.rs>

је дигитализован, али у тренутку прегледа сајта (11. 2. 2021) линк ка дигиталној галерији није био у функцији.

Иако овај податак превазилази оквире задате теме, важно је истаћи да поједине библиотеке Србије континуирано спроводе дигитализацију изабране грађе, а њу махом чине периодика, монографске публикације, збирке фотографија или уметничке збирке истакнутог културног радника, збирка разгледница и других материјала који су од културног и историјског значаја.²⁰ Неретко се у дигиталним фондovima јавних библиотека могу наћи старе и ретке књиге. Ове библиотеке поседују „Дигиталну збирку”, „Дигиталну библиотеку” или другачије насловљен дигитализовани фонд који је доступан свим корисницима сајта без обзира на чланство у датој библиотеци.

Легат соба Душана Матића је 18. марта 2014. године стављена на листу старе и ретке библиотечке грађе од великог значаја. Данас Народна библиотека „Душан Матић” у Ђуприји поседује дигитални легат Душана Матића богатог фонда. Њега чине: а) предмети (Златни микрофон из 1979. године – признање Радио Београда које се додељује појединцима који су допринели развоју и популаризацији овог програма, Плакета Дисовог пролећа из 1972. године, Плакета Етнографског музеја из 1976. године, Плакета „Ногeum Margi – Равно – Ђуприја”, без датирања, Плакете „Мермер и звуци” 1, 2 и 3 са Смотре југословенске уметности „Мермер и звуци” у Аранђеловцу, Еколошка плакета додељена Душану Матићу, Плакета Уметничке академије из 1974. године и предмети личне употребе – црна пепељара са ирвасом, сребрни тањир са сребрном чашом, мастионица са фигуром анђела, старински притискач за хартију и медаља у облику диска); б) плакете, повеље и новински чланци (четири Матићева фељтона: „У свему има најбољих”, „На Месец носим – памћење”, „Ненаписани романи” и „Књига мора да се види”, од којих су два датирана 25. септембром и 26. септембром, а један годином 1980), дипломе и плакете (укупно осамнаест од којих су тринаест додељене Душану Матићу у тадашњој Југославији и Француској), део о добитницима књижевне награде „Матићев шал” (укупно седамнаест прилога међу којима су једна уметничка слика и три фотографије), Позивнице за Матићеве дане (девет прилога, од којих је најстарији из 1984. године) и Тајни пламен – књига о Матићу (дванаест прилога од којих је седам цртежа/вербално-визуелних песама).

²⁰ В. Сајт Градске библиотеке „Карло Бијељички” у Сомбору (<http://www.biblioso.org.rs/ci/>), Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Сокобањи (<http://bibliotekasokobanja.rs/>), Ресавске библиотеке Свилајнац (<https://resavskabiblioteka.rs/>), Народне библиотеке Пирот (<http://www.npri.org.rs/>), Библиотеке „Др Вићентије Ракић” у Параћину (<https://nbvrakic.org.rs/>), Народне библиотеке Осечина (уз напомену да библиотека садржи Легат професора Аце Миленковића богат разноврсном грађом, чија дигитализација за сада није планирана, <https://biblioteka-osecina.org/>), Библиотеке „Вида Аксентијевић” у Обреновцу (<https://bibliotekaobrenovac.rs/>) чији је дигитални фонд обогаћен картографском грађом, каталозима и библиографијама, сајт Градске библиотеке у Новом Саду чији „Дигитални центар” (<https://www.gbns.rs/digitalni-c-n-r/>) у овом тренутку садржи „Лице Новог Сада” – галерију фотографија и уметника са Петроварадинске тврђаве, Народни дигитални речник и препоруке за читање и сајт Народне библиотеке „Доситеј Обрадовић” у Новом Пазару (<http://digitalna.biblioteka-np.org.rs/>).

Фотографије предмета у дигитализованом легату Душана Матића доносе тотал предмета, детаље (угравиран текст), опис материјала инвентара и спорадично датирање (углавном плакета). Дигитални легат Душана Матића доступан је посетиоцима на сајту Народне библиотеке „Душан Матић” у засебном одељку. Легат соба Душана Матића налази се и на мапи туристичке понуде општине Ђуприја.

Народна библиотека „Владислав Петковић Дис” у Чачку не поседује дигитални легат, али је у овом контексту вредна помена због великог доприноса дигитализацији завичајне грађе који се огледа превасходно у оснивању Центра за дигитализацију 2008, првог центра те врсте међу јавним библиотекама Србије. Наведена библиотека од 2007. године спроводи институционализован рад на дигитализацији завичајне грађе. Од 2018. године Центар прераста у Одељење за дигитализацију и нове технологије. Центар је 2009. године реализовао пројекат „Дигитална библиотека Чачка”, који је на научно-стручном скупу „Библионет” у Сомбору проглашен најбољим. У области технологије, Народна библиотека „Владислав Петковић Дис” у Чачку носилац је и титуле Веб-библиотеке за 2006. годину, коју додељује мрежа „Библиотеке нашег окружења”.

Дигитални легати у архивима

Значајну улогу у очувању личних и породичних фондова имају и архиви. На сајту Државног архива Србије налази се списак ових фондова, али они још увек нису дигитализовани. С обзиром на то да су ови фондови припадали значајним личностима српске историје, излишно је говорити о томе колики је њихов значај, а свакако је потребно истаћи значај њихове доступности и у дигитализованом облику. На тај начин архивска грађа не само што би била свима доступна, већ би се и сачувала од механичких оштећења.

На сајту Историјског архива Београда представљени су легати и лични фондови који се у њему налазе. Ипак, сама грађа није доступна онлајн иако је овај архив укључен у процес дигитализације. Наиме, Историјски архив Београда је направио онлајн платформу Дигитални репозиторијум, која је настала као резултат пројеката подржаних од Секретаријата за културу града Београда, Министарства културе и информисања и Министарства правде, реализованих у периоду од 2015. до 2019. године.²¹ Збирка тренутно садржи посебне целине насловљене Картотека житеља града Београда, Збирка црквених матичних књига и Земунски магистрат, али приступ овој грађи није слободан. Пре коришћења неопходно је попунити електронску пријаву и сачекати да администратор додели корисничко име и лозинку. Репозиторијум је представљен у оквиру едукативне радионице за ученике, што је једна од планираних активности у оквиру пројекта „Промоција ди-

²¹ <https://www.digitalni.arhiv-beograda.org/login.php> (12. 2. 2021).

гиталног репозиторијума”, који се реализује уз подршку Министарства културе и информисања.²²

На сајту Архива Војводине налази се дигитална презентација под називом *У огледалу времена – српско грађанско друштво на размеђи векова кроз Збирку др Јована Милекића*. У питању је пратећи материјал уз истоимену изложбу, за коју је израђен и каталог. Иако сама документација није доступна онлајн, у презентацији се корисници могу упознати са животом српског грађанског друштва на данашњој територији Војводине у другој половини XIX и првој половини XX века кроз различиту архивску грађу. Збирка је заоставштина др Јована Милекића, колекционара и оснивача Бачког музеја у Суботици, а садржи писма, документа, дипломе и одликовања, рукописе, нотне записе, проспекте, плакате, позивнице, разгледнице, дописнице, фотографије и сл., грађу која је припадала угледним личностима српског друштва са чијим се потомцима, сродницима и пријатељима дописивао или дружио др Јован Милекић.²³

Увидом у постојеће сајтове архива у Србији може се закључити да се у процесу дигитализације архивске грађе није далеко одмакло. Одређени број архива нема свој сајт, док се на сајтовима осталих архива могу наћи спискови архивске грађе, међу којима има и личних и породичних фондова и збирки.

Дигитални легати у високошколским установама

Учесници пројекта „Дигитални легати” до сада су приредили седам дигиталних легата: Милутина Миланковића, Богдана Гавриловића, Антона Билимовића, Михајла Петровића Аласа, Захарија Бркића, Ђуре Курепе и Славише Прешаћа. На наведеном сајту налази се и податак да је у припреми легат Јована Карамате; међутим, у тренутку претраге овог дигиталног легата (фебруар 2021) он није постављен.

Дигитални легати Математичког факултета у Београду имају карактер „отвореног дела”, предвиђеног за перманентно обогаћивање грађом о животу и научном и уметничком раду знаменитих личности које су предмет легаторства.

Циљ ових дигитализованих легата јесте подстаћи интересовање за дубље проучавање дела наших знаменитих научника и подстаћи нова истраживања на научном трагу који су зацртали ови знаменити појединци.

Легат Милутина Миланковића у тренутку приступа сајту (јануар 2021) садржи Миланковићеву биографију, одељак о породици и детињству, те његова најважнија књижевно-научна и научна дела, као и документа из његовог приватног, друштвеног живота и научног пута. Дигитализована грађа је вер-

²² <https://www.arhiv-beograda.org/rs/aktuelno/379-promocija-skola-digitalni-repoz> (12. 2. 2021).

²³ <https://arhivvojvodine.org/sr/o-nama/cd-prezentacije/1582-u-ogledalu-vremena-prezentacija> (15. 2. 2021).

бално-визуелног карактера и садржи информативне описе који посетиоцу олакшавају навигацију кроз богат дигитализовани фонд. У плану пројектног тима је дигитализација осталих научних радова Милутина Миланковића, патената, пројеката, признања, преписки и других докумената.

Легат Богдана Гавриловића садржи пет одељака којима је представљена биографија и библиографија овог научника. У дигитални легат професора Гавриловића кориснике уводи исцрпан информативан текст Жарка Мијајловића о Гавриловићевом животу, научном раду и доприносу нашој култури и науци. Све библиографске одреднице Богдана Гавриловића су дигитализоване. Дигитализована грађа је вербалног карактера. Идентичан је садржај Легата Антона Билимовића, уз разлику у вези са дигитализацијом изабраних дела, што овај легат чини мање исцрпним у односу на претходни. Дигитализована грађа је такође вербалног карактера.

Легат проф. др Михајла Петровића Аласа има засебан подсајт (<http://alas.matf.bg.ac.rs/~websites/digitalnilegatmpalas/>) којим је његова личност представљена са више аспеката и кроз различите вербално-визуелне садржаје који су често груписани у дигиталне изложбе. Важно је истаћи да овај дигитални легат верно представља и приватну личност Михајла Петровића Аласа кроз његова путовања, хоби, те кроз успомене његових савременика и мноштво студија о раду ове истакнуте личности. Можемо закључити да легат Михајла Петровића Аласа тренутно има најбогатији и најразноврснији фонд у „Дигиталним легатима”.

На истој веб-адреси налази се и Дигитални легат Захарија Бркића. У његовом фонду су уџбеници, научни радови, лична документа овог професора и научника и информације о Фонду „Проф. др Захарије Бркић” основаном након његове смрти са циљем награђивања најбољег дипломираног студента Математичког факултета у претходној години. Професионална и приватна личност професора Бркића употпуњена је радовима о његовом стваралаштву и доприносу сакупљеним у одељку „Други о Бркићу”. И ова дигитализована грађа је вербално-визуелне природе.

Дигитални легат Ђура Курепе такође је сачињен из биографије и научног рада. Његова дисертација и већина књига и научних радова су дигитализовани. У дигиталном легату налазе се и подаци о менторству проф. др Ђура Курепе. Грађа је вербалног карактера.

У односу на претходне дигиталне легате, Легат проф. Славише Прешића садржи и аудио-грађу – „Записе студената Златка Чавчића”. Видео-записи и аудио-записи и јавни говори и предавања професора Прешића доприносе непосредности грађе и пуноћи утиска код њених корисника. Као и претходно наведени легати, и овај дигитални легат је систематичан и прегледан, те се личност и научни рад проф. др Славише Прешића упознају преко биографије, научних радова, књига, предавања, гостовања у научним и културним емисијама, до трибина и комеморације.

Перспективе дигитализације легата у Србији

Увиђајући вишеструки значај дигитализације грађе, многе јавне библиотеке у Србији у перспективи имају планове такве врсте. Народна библиотека „Владислав Петковић Дис” у Чачку у перспективи има научно-истраживачки пројекат израде капиталног двотомног каталога фонда учитељског брачног пара Миливоја и Божидарке Филиповић. Овај фонд библиотеке целине, у односу на два таква фонда који се такође налазе у наведеној библиотеци, уз обиље архивске и документарне грађе легатора, јединственим чине 4000 монографских и серијских публикација. Циљ овог пројекта је приказ историјата једне од најзначајнијих приватних библиотека у западној Србији, а самим тим и осветљавање друштвеног живота у Србији на прелазу из 19. у 20. век.

Дигитализовани легати углавном представљају део завичајне збирке библиотека јер оне најчешће чувају сећање на знамените људе који су својим рођењем, животом или радом повезани са одређеним местом или крајем. Народна библиотека „Радоје Домановић” у Лесковцу реализује пројекат под називом „Дигитализација и презентација старе књиге, завичајног фонда и других посебних фондова у Лесковцу”,²⁴ па се надамо да ће у оквиру пројекта бити дигитализован и легат Николаја Тимченка, који је подробно описан на сајту.²⁵

На сајтовима многих библиотека може се прочитати да је процес дигитализације започет и да се интензивно ради на томе да дигитализована грађа постане доступна што већем броју читалаца. Велики значај имају пројекти библиотека који су ка томе усмерени. Народна библиотека „Стеван Сремац” у Нишу реализује пројекат под називом „Дигитализација за будућност”, који је „усмерен на убрзање и унапређење процеса дигитализације, развој нових услуга за кориснике и обезбеђивање основа за дугорочно вршење процеса дигитализовања библиотечке грађе”.²⁶ С обзиром на епидемијску ситуацију, која нас је у великој мери усмерила ка онлајн комуникацији, дигитализација библиотечке грађе постала је у још већој мери императив времена у коме живимо.²⁷

Да је дигитализација културног наслеђа један од примарних задатака у перспективи чувања културног наслеђа, потврђује и низ конференција посвећених овој теми. Математички факултет Универзитета у Београду и Национални центар за дигитализацију су 29. септембра 2016. године организовали националну научну конференцију са међународним учешћем на тему дигитализације националне баштине, старих записа из природних и друштвених наука и дигиталне хуманистике. У програмском одбору кон-

²⁴ <https://digitalnabiblioteka.rs/o-projektu/> (11. 2. 2021).

²⁵ <https://www.nbleskovac.rs/legat-nikolaja-timcenika/#> (11. 2. 2021).

²⁶ <http://www.nbss.rs/digitalizacija-za-buducnost/> (11. 2. 2021).

²⁷ Пршле године је одржан научни скуп под називом „Библиотеке на интернету током пандемије COVID 19”, (Златибор, 22–24. август).

ференције били су и Универзитет у Новом Пазару, Математички институт САНУ, Народна библиотека Србије, Радио-телевизија Србије, Археолошки институт САНУ, Центар за дигиталне хуманистичке науке, РЗ за заштиту споменика културе и УБ „Светозар Марковић” у Београду. Поред тога што је један од најбољих примера повезивања разних институција у мисији очувања националне културне баштине путем дигитализације, овај научни скуп је покренуо низ тема у вези са новим хоризонтима дигитализације у Србији, тачније унапређењем процеса дигитализације кроз сарадњу наших установа са водећим светским институцијама, развојем сопствених дигиталних снага, управљањем дигиталне фото-документације у установама заштите културног наслеђа, израдом дигиталне библиотеке („Милутин Бојић”), дигитализацијом легата професора, писаца те њихових сабраних дела и др. Наведеном проблему посвећена је и предстојећа конференција Секције за дигиталну трансформацију Библиотечког друштва Србије насловљена „Дигитална трансформација у култури и образовању”, а планирана за период од 14. до 16. априла 2021. године. Међу понуђеним темама наведене конференције јесу разне апликације и технологије у процесу дигитализације грађе и друштвене последице дигиталне трансформације.²⁸

Дигитализација културног наслеђа, самим тим и књижевних легата као његове области, доприноси олакшавању и осавремењавању процеса учења јер истраживање грађе (омогућено дигитализацијом) обогаћује искуство учења непосредним и личним учешћем ученика у истраживању. Проблем дигитализације грађе добија на актуелности у околностима пандемије изазване вирусом 2019-nCoV. Епидемиолошке мере у нашој земљи у одређеном тренутку онемогућавале су истраживачима приступ архивској грађи, док је у тренуцима повољније епидемиолошке ситуације приступ грађи регулисан одређеним мерама, те самим тим и сведен на одређен број корисника према приоритетима. А. Новаковић и С. Божић (2020: 13–28) спровели су истраживање о електронском учењу у време пандемије и дошли до закључка о изузетној оспособљености истраживача студентске популације за електронско учење путем више платформи, те о функционалности учења кроз истраживање дигитализоване грађе. Полазећи од закључака о компетенцијама наведене популације (превасходно дигиталне писмености), а сходно околностима изазваним пандемијом, дигитализација легата и других видова похрањене грађе у перспективи требало би да постане један од примарних циљева установа културе. Легате, као посебан вид интелектуалног и културног задужбинарства, не само да треба, већ је неопходно учинити доступнима и у дигитализованом облику. На сајтовима многих библиотека истиче се локални, али и шири значај легата као значајног сегмента не само српске већ и светске културне баштине. Зато је, сматрамо, веома важно да се легати дигитализују и да се на тај начин омогући књижевни, научни и било који други вид истраживачког рада и

²⁸ В. <https://digital.bds.rs/conference-2021/>

оним читаоцима који су просторно удаљени и тиме ускраћени за рад на оваквој врсти грађе у библиотеци.

У односу на закључке до којих су дошли аутори опсежног истраживања дигитализације културне баштине у јавним библиотекама централне Србије (Судимац, Рудић 2019: 445–458), можемо истаћи да и даље нема уједначавања процеса дигитализације у јавним библиотекама, нарочито у огранцима матичних библиотека. С друге стране, обим и структура „Дигиталних збирки” јавних библиотека, архива и високошколских установа које обављају ову делатност перманентно се обогађује. Из спроведеног истраживања евидентно је да су поједине установе и даље у процесу реализације неког од пројеката дигитализације грађе. На сајтовима многих јавних библиотека налазе се смернице за дигитализацију њене грађе у перспективи. Међутим, одређен број јавних библиотека и даље нема свој сајт, те се може закључити да процес дигитализације ипак није обележје савремености јавних библиотека у целини (у нашој земљи). Услед одсуства званичног сајта, информације о библиотечкој делатности често се надомешћују званичним страницама на друштвеним мрежама; међутим, сходно Правилнику о ближим условима за дигитализацију библиотечке грађе, фонд легата не публикује се на овај начин.

Литература

- Арбутина, Нада. *Легат у библиотеци*, докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2016.
- Аџић, Александра. „Дигитализација библиотечке грађе: приказ, проблеми и решења из праксе”. *ИНФОтека*, број 1, година XIV јун 2013, стр. 52–62.
- Божић, Јадранка. *Легати у културној политици Републике Србије, докторска дисертација*. Београд: Факултет политичких наука, 2019.
- Вујанић, Милица и др. *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска 2007.
- Vukša Popović, Nikolina, „Another Look on Digital Legacies”. *Pregled NCD-a*, br. 27, Beograd: Matematički fakultet 2015, str. 65–71.
- Ивановић, Марија, Бабић Вукадинов, Миланка, „Књижевни легати у Библиотеци града Београда”, у: *Књижевни легати у институцијама културе, сталне књижевно-меморијалне поставке и задужбине у Србији: садашњост и перспектива*, зборник радова, Прокупље: Народна библиотека „Раде Драинац”. (у штампи).
- Мирчов, Светлана. „Библиотеке целине и библиотеке легати”. *Гласник Народне библиотеке Србије* год. 6, бр. 1 (2004): 11–16.
- Новаковић, Александар, Божић, Снежана, „Ставови студената Србистике према платформама за електронско учење (Google Classroom и Hangouts Meet), *Методички видици*, год. 11, бр. 11, 2020, стр. 13–28.
- Судимац, Татјана, Рудић, М. Гордана, „Дигитализација културне баштине у Јавним библиотекама централне Србије – стање и перспектива”. *Култура полиса*, год. XVI (2019), бр. 40, стр. 445.

Jelena Stošić
Mirjana Bojanić Ćirković

DIGITALIZED LEGACIES IN SERBIA: THE PRESENT AND FUTURE PERSPECTIVES

Summary

Seeing the digitalization of legacies as one of the primary goals of protection institutions in the present and future, the paper explores how and to what extent have these objectives been achieved within the framework of public libraries, archives and higher education institutions in the Republic of Serbia. The introductory part of the paper clarifies the importance of digitization of legacies in the social, cultural and scientific context and introduces the reader to the diachrony of digitization of the national heritage in the legal sense and in practice. The central part of the paper provides an overview of the funds of all digitized legacies of protection institutions that are the subject of research. The final part of the paper indicates the need for further digitalization of the legacies and its perspective in our country.

Keywords: digitalization, legacy, protection institutions, science, education

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

061.27:02(497.11)(082)
061.27(497.11)(082)

КЊИЖЕВНИ легати у институцијама културе, сталне књижевно-меморијалне поставке и задужбине у Србији : садашњост и перспектива : зборник радова / приредио Горан Максимовић. - Прокупље : Народна библиотека „Раде Драинац”, 2021 (Ниш : Свет принта). - 251 стр. : илустр. ; 24 cm

На спор. насл. стр.: Literary legacies in cultural institutions, permanent literary-memorial exhibitions and foundations in Serbia. - Тираж 500. - "Рукопис зборника обухвата двадесет саопштења предвиђених за излагање на научној конференцији „Књижевни легати у институцијама културе, сталне књижевно-меморијалне поставке и задужбине у Србији: садашњост и перспективе”, која је требало да буде одржана у новембру 2020. г. у Народној библиотеци „Раде Драинац” у Прокупљу” --> Улога и значења књижевних легата. - Стр. 9-14: Улога и значења књижевних легата / Горан Максимовић. - Радови на срп. и рус. језику. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-86781-29-1

а) Библиотеке -- Легати -- Србија -- Зборници
б) Легати -- Србија -- Зборници

COBISS.SR-ID 52558345

